

Ehdotus	A 1989/PRE
Tekijä	Puheenjohtajisto
Käsittelijä	Puheenjohtajisto

A 1989/PRE Puheenjohtajiston ehdotus Helsingin sopimuksen päivittämisestä

Puheenjohtajisto ehdottaa, että Pohjoismaiden neuvosto suosittaa Pohjoismaiden hallituksille,

että nimetään pohjoismainen komitea, joka saa tehtäväksi laatia konkreettisen muutosehdotuksen Helsingin sopimuksen päivittämiseksi.

että komitean ehdotukseen sisällytetään muun muassa seuraavat aiheet:

Pohjoismaista yhteistyötä koskevat *uudet* artiklat:

- puolustus- ja turvallisuuspolitiikka
- siviiliturvallisuus, valmius ja yhteiskuntaturvallisuus
- ilmasto
- lasten ja nuorten oikeudet ja osallistaminen pohjoismaiseen yhteistyöhön yleisesti sekä Nuorten pohjoismaisen neuvoston rooli
- rajaesteiden poistaminen ja ehkäiseminen.

Pohjoismaista yhteistyötä koskevat *päivitetyt* artiklat, niin että ne soveltuvat paremmin tämän hetken pohjoismaiseen yhteistyöhön ja Pohjoismaiden tavoitteisiin:

- sosiaalinen yhteistyö, jonka kohdalla pohjoismainen hyvinvointimalli mainitaan konkreettisesti, ja lasten ja nuorten osallistaminen mainitaan omana aiheenaan
- koulutus, tutkimus, kulttuuri ja kieli
- ympäristö mukaan lukien luonnon monimuotoisuus ja luonto
- liikenne, mukaan lukien digitaalinen infrastruktuuri
- Mitkä tahot ovat Helsingin sopimuksen osapuolia?

että osallistuminen pohjoismaiseen yhteistyöhön pohjautuu maiden samanarvoisuuteen ja Ahvenanmaan, Färsaarten ja Grönlannin

osallistuminen pohjoismaiseen yhteistyöhön heijastaa Ahvenanmaalla, Färsaarilla ja Grönlannissa tapahtunutta kehitystä ja antaa joustavuutta eroavaisuuksien mahdollistamiseen ja tulevaan kehittämiseen, *tai*

että Pohjoismaiden hallitukset selvittävät, miten Helsingin sopimusta voidaan muuttaa siten, että Ahvenanmaan, Färsaarten ja Grönlannin osallistumismahdollisuuksia pohjoismaiseen yhteistyöhön laajennettaisiin ottaen huomioon oikeudellinen viitekehys, joka sääntelee Tanskan, Färsaarten ja Grönlannin sekä Suomen ja Ahvenanmaan välistä suhdetta.

että Helsingin sopimuksesta käy ilmi pohjoismainen yhteistyö, jolla edistetään pohjoismaisia arvoja ja näkemyksiä EU:ssa ja Etassa. Sopimuksen pohjoismaista yhteistyötä koskevien muotoilujen tulee olla velvoittavampia sekä uutta säännöstöä muotoiltaessa että implementoitaessa.

että sopimustekstin yleistä kieliasua päivitetään ja sopimustekstiin sisällytetään perustavat pohjoismaiset arvot, kuten demokratia, ihmisoikeudet ja tasa-arvo.

että tavoitteena on, että komitean ehdotus Helsingin sopimuksen päivittämiseksi valmistuu vuoden 2025 aikana ja että se tulee voimaan vuoden 2026 aikana (*30 vuotta edellisen päivityksen voimaantulosta*).

että Pohjoismaiden neuvosto on edustettuna komiteassa ja että komitea työskentelee vuorovaikutuksessa Pohjoismaiden neuvoston kanssa.

Taustaa

Pohjoismaisen yhteistyön merkitys Pohjolassa ja kansainvälisesti on historiallisessa vaiheessa, kun Euroopassa käydään sotaa ja turvattomuus maailmalla jatkuu ja pahenee. Kaikki Pohjoismaat ovat nyt Naton jäseniä, mikä avaa pohjoismaiselle yhteistyölle uusia mahdollisuuksia. Samaan aikaan maailmalla on edessään useita suuria haasteita, kuten Luonnon monimuotoisuuden köyhtyminen ja ilmastonmuutos, tekoäly ja kyberturvallisuuteen liittyvät haasteet sekä eriarvoisuuden lisääntyminen ja demokratiaan kohdistuvat uhat.

Pohjoismainen yhteistyö ei ole koskaan ollut näin tärkeää, ja pohjoismaisen yhteistyön perustuslain – Helsingin sopimuksen – on käsiteltävä niitä haasteita ja mahdollisuuksia, joita Pohjolalla on edessään. Pohjoismaiselle yhteistyölle on annettava tilaa kehittyä ja vahvistua, ja pohjoismaisen yhteistyön on oltava ajassa kiinni, kun pidetään mielessä tämän hetken ja tulevaisuuden haasteet. Tämä on relevanssin ja ajankohtaisuuden varmistamisen kannalta ratkaisevaa.

Kun otetaan huomioon ne monet suuret muutokset, joita Pohjolassa ja maailmassa on tapahtunut Helsingin sopimuksen viimeisimmän, vuonna 1995 tehdyn päivityksen

jälkeen, jonka muutokset tulivat voimaan vuonna 1996, voidaan kysyä: jos Helsingin sopimusta ei uudisteta nyt, niin milloin sitten?

Pohjoismaiden neuvoston työryhmä

Pohjoismaiden neuvoston puheenjohtajisto päätti kesäkuussa 2023 asettaa laaja-alaisen työryhmän, jossa oli edustus kaikista Pohjoismaiden kahdeksasta parlamentista, viidestä pohjoismaisesta puolueeryhmästä ja Nuorten Pohjoismaiden neuvostosta ja jonka toimeksiantona oli laatia puheenjohtajistolle arvio Helsingin sopimuksen päivitystarpeesta.

Työryhmä on pitänyt 10 kokousta vuoden 2023 elokuun ja vuoden 2024 huhtikuun välisenä aikana, ja se jätti ehdotuksensa Pohjoismaiden neuvoston puheenjohtajistolle puheenjohtajiston kokouksessa Färsaarilla 8. huhtikuuta 2024.

Puheenjohtajisto päätti jatkaa työryhmän ehdotuksen käsittelyä ja laatia työryhmän ehdotuksen ja puheenjohtajiston kommenttien pohjalta puheenjohtajiston ehdotuksen, jota käsitellään ensimmäistä kertaa Islannissa pidettävässä kesäkokouksessa kesäkuussa 2024. Puheenjohtajisto jatkoi asian käsittelyä kokouksessaan Ahvenanmaalla syyskuussa 2024 ja päätti ehdotuksesta kirjallisessa menettelyssä lokakuussa 2024.

Työryhmän ehdotus

Työryhmän ehdotus yleisellä tasolla on, että Pohjoismaiden neuvosto suosittaa Pohjoismaiden hallituksille, että Helsingin sopimusta päivitetään, sillä sen arvioidaan vahvistavan pohjoismaista yhteistyötä ja Pohjolaa.

Konkreettisenä ehdotuksena on, että Pohjoismaiden neuvosto suosittaa Pohjoismaiden hallituksille, että nimetään pohjoismainen komitea, joka saa tehtäväkseen laatia konkreettisen muutosehdotuksen Helsingin sopimuksen päivittämiseksi.

Muutosehdotuksessa on konkreettisia ehdotuksia uusista aiheista, jotka työryhmän mukaan pitäisi sisällyttää Helsingin sopimukseen, sekä sopimukseen jo sisältyvistä aiheista, joita olisi tarve päivittää.

Aikatauluksi ehdotetaan, että komitean ehdotukset valmistuvat vuoden 2025 aikana ja tulevat voimaan vuoden 2026 aikana, 30 vuotta edellisen päivityksen voimaantulosta vuonna 1996.

Konkreettiset suositukset käyvät ilmi ehdotustekstistä ja tarkemmat perustelut työryhmän raportista, joka on luettavissa täällä:

<https://www.norden.org/no/publication/oppdatering-av-helsingforsavtalen>

Helsingin sopimuksen historiaa

Helsingin sopimus on pohjoismaisen yhteistyön ”perustuslaki”, joka on taannut hyvät puitteet yhteistyölle sopimuksen solmimisesta 23. maaliskuuta 1962 lähtien. Tätä nykyä 23. maaliskuuta onkin päivä, jolloin vietetään vuosittain Pohjolan päivää.

Helsingin sopimusta on päivitetty aikaisemmin 7 kertaa.

Vuosina 1971 ja 1974 muutoksia tehtiin Pohjoismaiden ministerineuvoston perustamisen takia.

Vuosina 1983 ja 1985 sopimuksessa vahvistettiin Ahvenanmaan, Färsaarten ja Grönlannin osallistumista pohjoismaiseen yhteistyöhön.

Vuosina 1991, 1993 ja 1995 sopimukseen tehtiin EU:hun ja Etaan liittyviä mukautuksia.

Muutokset ovat yleisesti liittyneet yhteistyön rakenteisiin.

Sopimuksen kieliasuun tai aiheisiin ei ole tehty oleellisia muutoksia vuoden 1962 jälkeen, poikkeuksena ympäristönsuojelua koskeva luku, joka lisättiin vuonna 1974.

Helsingin sopimusta leimaavat oman aikansa kansainväliset olosuhteet. Suomen ja Neuvostoliiton välisellä YYA-sopimuksella oli suuri merkitys sille, että puolustus- ja turvallisuuspolitiikan sisällyttäminen sopimukseen oli mahdotonta. Suomen ja Ruotsin Nato-jäsenyyden myötä myös edellytykset ovat muuttuneet perustavanlaatuisesti. Mahdollisuudet vahvistaa merkittäväällä tavalla valmiusalan sekä puolustus- ja ulkopolitiikan pohjoismaista yhteistyötä ovat nyt käsillä.

Pohjoismaisella oikeusyhteistyöllä on yli satavuotinen historia: ensimmäinen pohjoismainen juristien kokous pidettiin vuonna 1872. Ennen Helsingin sopimusta perustettiin Pohjoismaiden neuvosto vuonna 1952, ja samana vuonna solmittiin sopimus pohjoismaisesta passivapaudesta, jonka korvasi passiunioni vuonna 1954. Sopimus yhteispohjoismaisista työmarkkinoista vuonna 1954 ja sosiaaliturvasopimus vuonna 1955 olivat myös pohjoismaisen yhteistyön edistysaskeleita. Myös viime aikoina on solmittu uusia pohjoismaisia sopimuksia.

Helsingin sopimuksen aiheissa ja niiden esitystavassa näkyy, että sopimus on peräisin vuodelta 1962. Tämän päivän pohjoismaiselle yhteistyölle tärkeitä teemoja, kuten ilmasto, luontoa ja kestävyyttä, ei sopimuksessa mainita, vaikka sopimuksessa onkin ympäristönsuojelua koskeva luku. Puolustus, valmius ja yhteiskuntaturvallisuus sekä digitalisaatio ovat myös aiheita, joita ei sopimuksessa ole mukana. Lisäksi sopimuksen kieliasu on vanhahtava eikä vastaa tämän päivän kieltä.

Siksi Helsingin sopimusta suositetaan yleisesti päivitettävän, jotta se vastaisi paremmin tämän hetken pohjoismaista yhteistyötä ja todellisuutta sekä Pohjoismaiden tavoitteita.

Puheenjohtajiston näkemykset

Puheenjohtajisto vahvistaa, että Helsingin sopimuksen päivittämisessä on kyse enemmän kuin pelkästä suosituksesta. Mikään ei ole pysyvää – kaikkea kehitetään tai ollaan purkamassa suhteessa siihen, mitä maailmalla tapahtuu. Helsingin sopimuksen päivittäminen on välttämätöntä sen varmistamiseksi, jotta Pohjoismaiden välisellä yhteistyöllä pystytään luomaan mahdollisimman paljon pohjoismaista hyötyä ja jotta sopimus seuraa aikaansa ja kehittyy, niin että voidaan varmistaa Pohjoismaiden välinen tiivis yhteistyö nyt ja tulevaisuudessa.

Pohjoismaiden neuvoston puheenjohtajisto toteaa, että pohjoismaisen yhteistyön merkitys Pohjolassa ja kansainvälisesti on historiallisessa vaiheessa, kun Euroopassa käydään sotaa ja turvattomuus maailmalla jatkuu ja pahenee. Kaikki Pohjoismaat ovat nyt Naton jäseniä, mikä avaa pohjoismaiselle yhteistyölle uusia mahdollisuuksia. Samaan aikaan maailmalla on edessään useita suuria haasteita, kuten luonnon monimuotoisuuden köyhtyminen ja ilmastonmuutos, tekoäly, eriarvoisuuden lisääntyminen, sodat ja demokratiaan kohdistuvat uhat.

Puheenjohtajisto toteaa myös, että Helsingin sopimuksen aiheissa ja niiden esitystavassa näkyy, että sopimus on peräisin vuodelta 1962. Tämän päivän pohjoismaiselle yhteistyölle tärkeitä teemoja, kuten ilmasto, luonto ja kestävyyttä, ei sopimuksessa mainita. Puolustus, valmius ja yhteiskuntaturvallisuus sekä digitalisaatio ovat myös aiheita, joita ei sopimuksessa ole mukana. Sopimuksen kieliasu ei myöskään vastaa tänä päivänä käytettyä kieltä.

Tästä syystä puheenjohtajisto suosittaa, että Helsingin sopimusta päivitetään yleisellä tasolla, jotta se vastaisi paremmin tämän hetken pohjoismaista yhteistyötä ja todellisuutta ja heijastaisi Pohjoismaiden pohjoismaiselle yhteistyölle esittämiä tavoitteita.

Puheenjohtajisto toteaa myös, ettei pohjoismainen yhteistyö ole koskaan ollut näin tärkeää, ja pohjoismaisen yhteistyön perustuslain on käsiteltävä niitä haasteita ja mahdollisuuksia, joita Pohjolalla on edessään. Pohjoismaiselle yhteistyölle on annettava tilaa kehittyä ja vahvistua, ja pohjoismaisen yhteistyön on oltava ajassa kiinni, kun pidetään mielessä tämän hetken ja tulevaisuuden haasteet. Tämä on relevanssin ja tulevaisuuden varmistamisen kannalta ratkaisevaa.

Puheenjohtajisto odottaa, että Pohjoismaiden hallitukset noudattavat Pohjoismaiden neuvoston suositusta Helsingin sopimuksen päivittämisestä. Puheenjohtajisto katsoo, että ottaen huomioon ne monet suuret muutokset, joita Pohjolassa ja maailmassa on tapahtunut Helsingin sopimuksen viimeisimmän, 1990-luvun puolivälissä tehdyn päivityksen jälkeen, Pohjoismaat voivat kysyä itseltään, milloin Helsingin sopimusta olisi aiheen uudistaa, jos ei nyt?

Pohjolassa 18. lokakuuta 2024

Henrik Møller

Kim Berg

Maria Stockhaus

Anna Starbrink

Jouni Ovaska

Hélène Björklund

Bryndis Haraldsdóttir

Hanna Katrin Fríðriksson

Oddný G. Hardarsdóttir

Kathy Lie

Heidi Greni

Helge Orten